

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Εισαγωγή

Στις αρχές της δεκαετίας του 1970 όταν για πρώτη φορά εισήχθη στις Ηνωμένες Πολιτείες, από τον Malcolm Knowles, η ανδραγωγική και η ιδέα ότι ενήλικες και παιδιά μαθαίνουν διαφορετικά, η ιδέα ήταν ρηξικέλευθη και προκάλεσε πολλή μεταγενέστερη έρευνα και διαμάχη. Από τις πρώτες κιόλας ημέρες οι εκπαιδευτικοί ενηλίκων είχαν δημόσιες αντιπαραθέσεις ως προς το τι πραγματικά είναι η ανδραγωγική. Ωθούμενοι σε μεγάλο βαθμό από την ανάγκη για μια ακριβή θεωρία εντός του πεδίου της εκπαίδευσης ενηλίκων, η ανδραγωγική αναλύθηκε και υποβλήθηκε σε εκτενή κριτική. Εναλλακτικά, έχει περιγραφεί σαν σύνολο οδηγιών (Merriam, 1993), φιλοσοφία (Pratt, 1993), σύνολο υποθέσεων (Brookfield, 1986) και θεωρία (Knowles, 1989). Η ανομοιότητα των υποθέσεων αυτών είναι ενδεικτική της πολύπλοκης φύσης του πεδίου της μάθησης στους ενήλικες, αλλά ανεξάρτητα από την ονομασία «είναι μια τίμια προσπάθεια εστίασης στο μαθητή. Μ' αυτήν την έννοια, παρέχει, πράγματι, μια εναλλακτική δυνατότητα στην οπτική του εκπαιδευτικού σχεδιασμού που επικεντρώνεται στη μεθοδολογία» (Feur και Gerber, 1988). Η Merriam, εξηγώντας την πολυπλοκότητα και τις παρούσες συνθήκες της θεωρίας σχετικά με τη μάθηση στους ενήλικες αναφέρει τα ακόλουθα:

Είναι αμφίβολο αν ένα φαινόμενο τόσο πολύπλοκο όσο η μάθηση στους ενήλικες θα εξηγηθεί ποτέ με μια μοναδική θεωρία, υπόδειγμα ή σύνολο αρχών. Αντίθετα, έχουμε την περίπτωση ο ελέφαντας της παροιμίας να περιγράφεται διαφορετικά, ανάλογα με το ποιος μιλά και ποιο τμήμα του ζώου εξετάζει. Στο πρώτο μισό του αιώνα αυτού, ηγετικό ρόλο στην εξήγηση της μαθησιακής συμπεριφοράς ανέλαβαν οι ψυχολόγοι. Από το 1960 και ύστερα, οι εκπαιδευτικοί ενηλίκων άρ-

χισαν να διαμορφώνουν τις δικές τους ιδέες σχετικά με τη μάθηση στους ενήλικες και, ιδιαίτερα, σχετικά με το πώς θα μπορούσε αυτή να διαφέρει από τη μαθησιακή διαδικασία στην παιδική ηλικία. Αμφότερες οι προσεγγίσεις αυτές είναι, ακόμη, λειτουργικές. Εκεί όπου οδεύουμε, φαίνεται, είναι προς μια πολυεδρική κατανόηση της μαθησιακής διαδικασίας στους ενήλικες, αντανακλώντας τον εγγενή πλούτο και την πολυπλοκότητα του φαινομένου.

Παρά τα χρόνια της κριτικής, της διαμάχης και της πρόκλησης, οι πυρηνικές αρχές της μάθησης στους ενήλικες που επεξεργάστηκε η ανδραγωγική έχουν διαρκέσει (Davenport και Davenport, 1985, Hartree, 1984, Pratt, 1988) και λίγοι ειδικοί στην εκπαίδευση ενηλίκων θα διαφωνούσαν με την παρατήρηση ότι οι ιδέες του Knowles υποκίνησαν μια επανάσταση στην εκπαίδευση και την κατάρτιση των ενηλίκων (Feur και Gerber, 1988). Ο Brookfield (1986), διατυπώνοντας μια παρόμοια άποψη, βεβαιώνει ότι ανδραγωγική είναι «η μοναδική δημοφιλής ιδέα στην εκπαίδευση και την κατάρτιση των ενηλίκων». Εκπαιδευτικοί ενηλίκων, ιδιαίτερα οι πρώτοι που ξεκίνησαν, βρίσκουν τις πυρηνικές αυτές αρχές πολύτιμες για τη διαμόρφωση μιας πιο πρόσφορης μαθησιακής διαδικασίας για τους ενήλικες.

Η διερεύνηση των πολλών διαστάσεων της θεωρητικής αυτής διαμάχης που ξεσηκώθηκε στους ακαδημαϊκούς κύκλους υπερβαίνει το πλαίσιο του εισαγωγικού αυτού βιβλίου. Η θέση μας είναι ότι η ανδραγωγική παρουσιάζει βασικές αρχές σχετικά με τη μάθηση στους ενήλικες που με τη σειρά τους καθιστούν ικανούς εκείνους που σχεδιάζουν και διεξάγουν την εκπαίδευση ενηλίκων να συγκροτήσουν πιο αποτελεσματικές μαθησιακές διαδικασίες για τους ενήλικες. Πρόκειται για υπόδειγμα διεξαγωγής με την έννοια ότι αναφέρεται στα χαρακτηριστικά της διεξαγωγής της μάθησης και όχι στους στόχους και τους σκοπούς της διεξαγωγής της. Ως τέτοιο, το υπόδειγμα είναι εφαρμόσιμο σε κάθε μαθησιακή εφαρμογή για ενήλικες, από εκπαίδευση μιας κοινότητας μέχρι ανάπτυξη ανθρώπινων πόρων σε οργανισμούς.

Πρέπει να ληφθεί μέριμνα ώστε να αποφευχθεί η σύγχυση των βασικών αρχών της διεξαγωγής της μαθησιακής λειτουργίας με τους σκοπούς και τους στόχους για τους οποίους πραγματοποιείται το μαθησιακό γεγονός. Πρόκειται για έννοιες διακριτές μολονότι, ως πρακτικό ζήτημα, μπορεί να επικαλύπτεται σημαντικά. Οι επικριτές της ανδραγωγικής επισημαίνουν τα ελλείποντα στοιχεία που δεν της επιτρέπουν να είναι μια ακριβής *θεωρία*

του επιστημονικού κλάδου της εκπαίδευσης ενηλίκων (Davenport και Davenport, 1985, Grace, 1996, Hartree, 1984) και όχι της μαθησιακής λειτουργίας στους ενήλικες. Ο Grace, π.χ., ασκεί κριτική στην ανδραγωγική γιατί εστιάζει μόνο στο άτομο και δεν λειτουργεί στο πλαίσιο μιας κριτικής κοινωνικής ατζέντας ή δεν διαλέγεται με τη σχέση της εκπαίδευσης των ενηλίκων προς την κοινωνία. Η κριτική αυτή αντανακλά τους σκοπούς και τους στόχους της εκπαίδευσης των ενηλίκων. Οι υπεύθυνοι για την ανάπτυξη των ανθρώπινων πόρων σε οργανισμούς θα έχουν ένα διαφορετικό σύνολο στόχων και σκοπών που, επίσης, δεν εμπεριέχει η ανδραγωγική. Οι εκπαιδευτικοί της υγείας στο πλαίσιο της κοινότητας μπορεί να έχουν ακόμη ένα άλλο σύνολο στόχων και σκοπών που να μην συμπεριλαμβάνεται.

Εκεί ακριβώς εδράζεται η ισχύς της ανδραγωγικής: είναι ένα σύνολο βασικών αρχών μάθησης στους ενήλικες που εφαρμόζεται σε όλες τις μαθησιακές καταστάσεις που αφορούν στους ενήλικες. Οι στόχοι και οι σκοποί για τους οποίους παρέχεται η μάθηση είναι ένα ξεχωριστό ζήτημα. Οι επαγγελματίες της εκπαίδευσης ενηλίκων (E.E.) θα έπρεπε να αναπτύξουν και να διερευνήσουν υποδείγματα μάθησης στους ενήλικες χωριστά από υποδείγματα στόχων και σκοπών των αντίστοιχων πεδίων τους που χρησιμοποιούν τη μάθηση στους ενήλικες. Η ανάπτυξη ανθρώπινων πόρων (Α.Α.Π.), παραδείγματος χάριν, συμπεριλαμβάνει την επίδοση του οργανισμού σαν ένα από τους βασικούς στόχους της, ενώ η εκπαίδευση ενηλίκων μπορεί να εστιάζει περισσότερο σε ατομική ανάπτυξη.

Έχοντας αποσαφηνίσει αυτό, πρέπει να πούμε ότι αυτές οι βασικές αρχές είναι, επίσης, ατελείς σε όρους μαθησιακών αποφάσεων. Το Σχήμα 1-1 δείχνει, γραφικά, ότι η ανδραγωγική είναι ένα σύνολο μαθησιακών αρχών για ενήλικες. Οι έξι αρχές της ανδραγωγικής είναι (1) η ανάγκη του μαθητή να γνωρίζει, (2) η αυτοαντίληψη του μαθητή, (3) η προηγούμενη εμπειρία του μαθητή, (4) η ετοιμότητα για μάθηση, (5) ο προσανατολισμός στη μάθηση και (6) η κινητήρια ώθηση για μάθηση. Οι αρχές αυτές παρατίθενται στο κέντρο του υποδείγματος. Όπως θα δείτε σ' αυτό και σε επόμενα κεφάλαια, υπάρχουν ποικίλοι παράγοντες που επηρεάζουν τη μάθηση στους ενήλικες σε κάθε ιδιαίτερη κατάσταση, παράγοντες που μπορεί να κάνουν τους ενήλικες να συμπεριφέρονται περισσότερο ή λιγότερο κοντά στις βασικές αρχές. Μεταξύ αυτών είναι ο *ατομικός μαθητής* και οι *διαφορετικές συνθήκες* και οι *στόχοι και οι σκοποί της μάθησης*, που απεικονίζονται στους δύο εξωτερικούς δακτύλιους του υποδείγματος. Η ανδραγωγική λειτουργεί άριστα στην πράξη όταν προσαρμόζεται για να ταιριάζει στη μοναδικότητα

των μαθητών και στη μαθησιακή κατάσταση. Αυτό δεν το θεωρούμε σαν αδυναμία των αρχών, αλλά σαν δύναμη. Η δύναμή τους είναι ότι αυτές οι βασικές αρχές εφαρμόζονται σε όλες τις μαθησιακές καταστάσεις για τους ενήλικες, στο βαθμό που εξετάζονται σε συνδυασμό με άλλους παράγοντες που ενυπάρχουν στην κατάσταση.

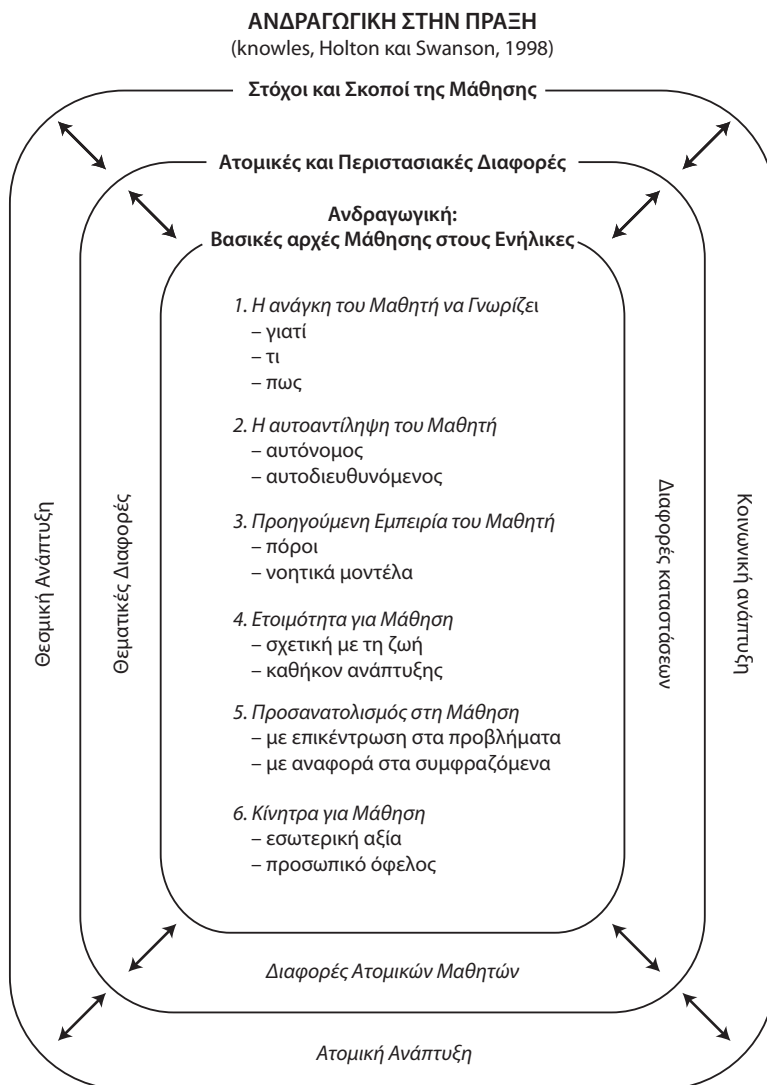
Η έκτη έκδοση του *Ο Ενήλικας Μαθητής* παρέχει ένα ταξίδι από τη θεωρία στην πράξη στο αντικείμενο της μάθησης στους ενήλικες. Το Σχήμα 1-1 παρέχει μια στιγμιοτυπική περιήληψη του ταξιδιού εκθέτοντας τις έξι βασικές αρχές της μάθησης στους ενήλικες περιβαλλόμενες από το πλαίσιο των ατομικών και περιστασιακών διαφορών και τους στόχους και τους σκοπούς της μάθησης. Τα κεφάλαια που ακολουθούν θα αποκαλύψουν την ουσία και τις λεπτές αποχρώσεις του ολιστικού υποδείγματος της ανδραγωγικής στην πράξη.

Ο ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Το πρώτο μέρος του βιβλίου, «Οι Ρίζες της Ανδραγωγικής» (Κεφάλαια 2-6), παρουσιάζει τις βασικές αρχές της μάθησης στους ενήλικες: την ανδραγωγική. Αυτό ιχνηλατεί την ανάπτυξη της θεωρίας και εστιάζει στα βασικά μοναδικά χαρακτηριστικά των ενηλίκων ως μαθητών.

Το Μέρος 2, «Πρόοδοι στη Μάθηση για τους Ενήλικες» (Κεφάλαια 7-11), ασχολείται με τα ζητήματα των δύο εξωτερικών δακτυλίων. Το Κεφάλαιο 7 αναφέρεται λεπτομερώς στο υπόδειγμα της Ανδραγωγικής στην Πράξη που εισήχθη στο εν λόγω κεφάλαιο και συζητά τον τρόπο εφαρμογής του σε διαφορετικά περιβάλλοντα. Το Κεφάλαιο 8 αναλύει τη μάθηση στην κατηγορία των ενηλίκων όπως εφαρμόζεται στο πλαίσιο της ανάπτυξης των ανθρώπινων πόρων. Το Κεφάλαιο 9 εστιάζει σε νέους στοχασμούς όσον αφορά στην ανδραγωγική και αναπτύσσει λεπτομερώς την εφαρμογή των βασικών αρχών σε διαφορετικούς μαθητές. Το Κεφάλαιο 10 συζητά τις νέες προόδους στην κατανόηση της μάθησης στην κατηγορία των ενηλίκων που καθιστά ικανούς τους συντονιστές να προσαρμόζουν περαιτέρω την εφαρμογή των βασικών αρχών. Το Κεφάλαιο 10 συνοψίζει τα δύο αυτά τμήματα εξετάζοντας το μέλλον της ανδραγωγικής στους τομείς της έρευνας και της πράξης.

Το Μέρος 3, «Πρακτική της Μάθησης για τους Ενήλικες» (Κεφάλαια 12-19), παρουσιάζει επιλεγμένα κείμενα που αναλύουν λεπτομερώς ειδικές όψεις της ανδραγωγικής στην πράξη. Αυτά περιλαμβάνουν στρατηγικές για εφαρμογή των βασικών υποθέσεων, για προσαρμογή της μάθησης στις ατο-



Σχήμα 1-1. Ανδραγωγική στην πράξη (Knowles, Holton, Swanson, 1998).

μικές διαφορές και για εφαρμογή της μάθησης στην κατηγορία των ενηλίκων σε οργανισμούς. Ειδικού ενδιαφέροντος είναι δύο εργαλεία αυτοαξιολόγησης, ο Οδηγός Διάγνωσης και Σχεδιασμού Πυρηνικών Ικανοτήτων (Κεφάλαιο 16) και η Πινακογράφηση του Προσωπικού Μαθησιακού Στυλ για τους Ενήλικες (17), που καθιστούν ικανό τον αναγνώστη να αρχίσει ένα ταξίδι προσωπικής ανάπτυξης στη μάθηση στους ενήλικες.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΥ

- 1.1 Ποιες είναι οι γενικές σας σκέψεις σχετικά με τον τρόπο που μαθαίνουν οι άνθρωποι;
- 1.2 Βάσει της προσωπικής σας εμπειρίας, ποιοι παράγοντες-κλειδιά συνδέονται με τη μάθηση στους ενήλικες;
- 1.3 Αν καταλαβαίνατε περισσότερα για τον τρόπο με τον οποίο μαθαίνουν οι ενήλικες, πώς θα χρησιμοποιούσατε την πληροφορία αυτή;